

УДК 373.2-044.322-053.4

С. С. БУРЦОВА

старший викладач

Полтавський національний педагогічний університету імені В. Г. Короленка

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ЇХ ДО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Стаття присвячена проблемі педагогічної підтримки дітей, які адаптуються до дошкільного навчального закладу. У ній висвітлено сутність управлінського аспекту педагогічної підтримки. А саме: схарактеризовані етапи здійснення педагогічної підтримки у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу; розкриті основні компоненти даних етапів. Автор розкриває особливості роботи суб'єктів навчально-виховного процесу та методи їх роботи, що необхідні для ефективної реалізації педагогічної підтримки дітей в адаптаційний період.

Ключові слова: педагогічна підтримка, етапи педагогічної підтримки, технологія, адаптація до дошкільного навчального закладу, діти раннього віку.

На шляху пошуку інноваційних форм та методів роботи з дітьми, що відвідують дошкільні навчальні заклади, особливо актуальним є напрям роботи як педагогічна підтримка. Особливої значущості проблема педагогічної підтримки набуває у період адаптації дітей до умов дитячого садка. Практика доводить, що не зважаючи на реформування дошкільної освіти, здійснення вихователем педагогічної підтримки дитини раннього віку у період адаптації до дошкільного навчального закладу не лише не реалізується, але і не виноситься окремим завданням у плануванні освітньо-виховної роботи груп дітей раннього віку. Аналіз планів освітньо-виховної роботи з дітьми в адаптаційний період у дошкільних закладах показує, що робота в цьому напрямі ведеться епізодично, методи та прийоми роботи щодо полегшення процесу адаптації та відстеження їх результатів, як правило, не передбачені плануванням та не проводяться. У більшості випадків робота зводиться лише до індивідуального консультування батьків. Саме тому, ми вважаємо за необхідне обґрунтувати необхідність впровадження педагогічної підтримки, як технології роботи з дітьми, що адаптуються до дошкільного навчального закладу. На наш погляд педагогічна підтримка повинна бути фундаментом, на основі якого має будуватися програма для груп дітей, які починають відвідувати дитячі садки.

Питання впровадження та управління педагогічною підтримкою у навчальних закладах різного ступеня розкриваються у працях О. Газмана, Т. Дорожжиної, І. Карапузової, Н. Колосової, Т. Макеєва, С. Попової, Г. Сороки, С. Юсфіна та у дослідженнях багатьох інших сучасних науковців. Проте, проблема управління педагогічною підтримкою в умовах адаптації дитини до дошкільного навчального закладу залишається недостатньо дослідженою.

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури, нами було встановлено, що вперше поняття “педагогічна підтримка” було заявлено керівником однієї з груп Тимчасового науково-дослідного колективу “Школа” О. Газманом та групою його співробітників Т. Анохіною, Н. Михайловою, С. Юсфіним. Термін “педагогічна підтримка” вони трактують як процес сумісного визначення з дитиною її власних інтересів і шляхів подолання проблем, які заважають зберегти людську гідність та самостійно досягти бажаних результатів у різних сферах діяльності й життєдіяльності [3, с. 35]. Вони наголошують, що вона необхідна не лише важковиховуваним та дітям, які відстають у навчанні, вона потрібна всім, але тоді коли вони стикаються самі в собі з власними інтересами, претензіями, своїми уявленнями про життя, коли вони попадають в ситуацію конфлікту, намагаються знайти з нього вихід, але по певним причинам їм це не вдається [3, с. 35]. Даний термін автор розглядав з точки зору індивідуального розвитку і саморозвитку особистості дитини.

У сучасній педагогіці термін “педагогічна підтримка” використовується достатньо широко й неоднозначно. Одні розуміють її як створення доброзичливого психологічного клімату у певному середовищі (Р. Бернс і О. Бодальов), інші як систему різнопланових заходів, що проводяться в цілях диференціації дітей за інтересами, схильностями, життєвими устремліннями, спрямованими на їх розвиток (К. Александрова, В. Бедерханова, Ф. Кевля). Часто педагогічну підтримку пов’язують із діяльністю різних служб, які зацікавлені в охороні й захисті соціальних прав дітей (Р. Літвак, Л. Оліференко).

В цілому, педагогічна підтримка розглядається вченими як особлива педагогічна діяльність, що забезпечує розвиток індивідуальності дитини, її самореалізацію в процесі освіти; принцип дії, орієнтований на створення умов для подолання дитиною перешкод в інтелектуальному, моральному, емоційно-вольовому розвитку; процес спільного з дитиною визначення її інтересів, шляхів, вирішення проблем [3]. Вона виступає як частина цілісності освіти з її іншими складовими: навчанням та вихованням. В контексті нашого дослідження, *педагогічна підтримка* виступає як діяльність вихователя, що спрямована на індивідуалізацію та соціалізацію дитини раннього віку, створенні належних умов для подолання перешкод адаптації дитини до дошкільного навчального закладу та збереженні і зміцненні її фізичного, психічного, соціального та духовного здоров’я.

Метою статті є висвітлення основних етапів здійснення педагогічної підтримки у період адаптації дитини до дошкільного навчального закладу.

Задля досягнення вказаної мети, під час дослідження нами було використано такі методи: теоретичні – методи систематизації (вивчення педагогічної, психологічної та методичної літератури); емпіричні – діагностичні (анкетування, письмове й усне опитування, бесіда, інтерв’ю); спостереження

– для виявлення труднощів, які виникають у дітей під час адаптації їх до ДНЗ.

Організація сучасного освітнього простору дошкільного закладу потребує зміни та актуалізації ціннісних орієнтацій педагогів, засвоєння нових технологій навчання та виховання дітей. Перехід від звичайної орієнтації “вплив” на дитину до “взаємодії” з нею відбувається через накопичення досвіду, професійне переосмислення та впровадження педагогічної підтримки у навчально-виховний процес дошкільного закладу.

Управління педагогічною підтримкою – це, передусім, здійснення аналізу й оцінювання педагогічних дій, спрямованих на розвиток у дитини здібностей до самовизначення, самореалізації та самореабілітації, як механізмів, що дають їй змогу стати людиною, яка не тільки знає і вміє, а й керує життєвою ситуацією [5, с. 12]. Основне правило, яким повинен керуватися вихователь: допомогти дитині подолати перешкоди, труднощі, які виникають у неї під час адаптації до дитячого садка, розвиваючи під час цього інтелектуальний, моральний, емоційний та вольовий потенціал. Тому взаємодія між вихователем і дитиною повинна носити характер договірних відносин.

Упровадження педагогічної підтримки в навчально-виховний процес дитячого садка має бути поступовим. Так, нами була розроблена технологія педагогічної підтримки, яка складається з чотирьох етапів: підготовчий, інформаційний, діяльнісний та аналітичний етап (рис.1), метою яких є послідовне вирішення низки завдань. Розглянемо детальніше кожен з етапів.

Підготовчий етап характеризується вивченням, аналізом та узагальненням даних літературних джерел, нормативних документів, документації дошкільних навчальних закладів, з метою визначення рівня підготовки працівників дошкільної освіти до впровадження педагогічної підтримки у період адаптації дітей до ДНЗ. На цьому етапі здійснюється фіксація фактів, проблемних ситуацій, проектування умов діагностики можливої проблеми, встановлення контакту з дитиною, вербалізація поставленої проблеми, знайомство з батьками та ознайомлення їх з роботою ДНЗ, сумісна оцінка проблеми з точки зору значущості її для дитини. Зважаючи на вище сказане визначається вікова категорія дітей, які вступають до ДНЗ та здійснюється збір даних, які заносяться в особову карточку: вік дитини, захворювання, які вона перенесла, показники психофізичного розвитку, наявність шкідливих звичок, склад сім'ї, вміння дитини на рівні ігрової діяльності тощо. Також фіксуються дані про рівень педагогічної компетентності батьків, а саме: їх знання щодо режиму дня у дитячому садку та дотримання його вдома, організація режимних процедур у дошкільному закладі в домашніх умовах, особливості підготовки дитини до вступу у ДНЗ. Разом з цим, батьками заповнюється анкета, метою якої є детальніше вивчення особливостей сімейного виховання певної дитини.

Для успішної адаптації дитини необхідне створення емоційно-сприятливої атмосфери, що, перш за все, залежить від вихователів, від їх

уміння і бажання створити атмосферу тепла, доброти, уваги, піклування в групі. Тому організація адаптаційного процесу починається задовго до першого вересня з підвищення професійного рівня вихователів, їх психологічної освіти за допомогою традиційних і новітніх методів навчання (педрад, семінарів, тренінгів, консультацій тощо).

Основним компонентом цього етапу ми виділяємо *мотиваційний компонент*, який передбачає розуміння вихователями та батьками сутності педагогічної підтримки, важливості її впровадження, особистісно-ціннісну спрямованість вихователя на осмислення основ педагогічної підтримки у період адаптації дітей до дошкільного закладу. Він забезпечує професійну спрямованість педагогів, є базовим та складається із системи мотивів і цілей, що визначають специфіку професійної діяльності особистості з організації педагогічної підтримки дітей.

Наступним етапом педагогічної підтримки є *інформаційний етап*. Він передбачає ознайомлення адміністрації та педагогічного колективу з особливостями протікання процесу адаптації у дітей раннього віку та накопичення теоретичних психолого-педагогічних знань із питань педагогічної підтримки, ознайомлення з її методами та способами організації, забезпечення вихователів необхідною психолого-педагогічною інформацією. На цьому етапі відбувається доступ в інформаційний простір, а також науково-методична допомога з метою підвищення рівня теоретичної психолого-педагогічної підготовки вихователів до впровадження в практику досягнень педагогічної науки і передового досвіду.

Основою цього етапу є когнітивний компонент, який містить складники, що необхідні для ефективної реалізації педагогічної підтримки дітей в адаптаційний період. А саме: систему професійних знань, сукупність професійних умінь і навичок та систему професійно значущих якостей особистості.

Організація сумісного пошуку причин виникнення труднощів у дітей в період адаптації до дитячого садка здійснюється на *діяльнісному етапі*, метою якого є виявлення педагогом пов'язанні з проблемою факти та обставини, причини, що призвели до утруднення навчально-виховного процесу. Основним компонентом цього етапу є діагностико-проектувальний компонент, який передбачає 1) виявлення труднощів у період адаптації дітей до ДНЗ та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, їх появи; вербалізацію їх дитиною; оцінку вихователем труднощів з точки зору значущості її для дитини; 2) оцінка знань і вмінь, фізіологічних і психічних особливостей дитини, на певному етапі розвитку; особливостей виховання дитини в сім'ї, що дає змогу глибше вивчити перебіг навчально-виховного процесу, установити причини труднощів, які перешкоджають легкій адаптації дитини до нових умов.

Діяльнісний етап передбачає діяльність не лише педагога, а й спеціалістів (психологів, медиків, соціальних педагогів, психоневрологів): з боку педагога – схвалення дій дитини, стимулювання їх, звернення уваги на ус-

пихи самостійних кроків; а з боку спеціалістів – консультація педагога, координація їх дій по наданні допомоги дитині у розв'язанні проблем.

На цьому етапі вихователь виявляє особливості пристосування кожної дитини до нових умов дошкільного закладу. Ми пропонуємо робити цей аналіз відповідно до сутнісних сфер дитини: пізнавальної (інтерес до навчально-виховного процесу), емоційної (поведінка дитини у момент розлучення з батьками, загальний емоційний стан, перевага негативних чи позитивних емоцій), вольової (активність, ініціативність та сміливість в ігровій діяльності), мотиваційної (мотиваційна готовність до відвідування дошкільного навчального закладу) та особистісної сфери (мовна активність, взаємодія з дорослими та з однолітками, сприймання інших людей, потреба в міжособистісному спілкуванні).

Аналітичний етап передбачає виявлення проблем, які відбулися у період подолання труднощів адаптаційного процесу; аналіз причин ефективності або неефективності проведеної роботи; визначення шляхів оптимізації системи педагогічної підтримки у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. Під час цього етапу здійснюється порівняльний аналіз груп дітей за ступенями адаптації. При необхідності можна проводити повторне анкетування з батьками та педагогами. Основним компонентом цього етапу є рефлексивний компонент. Він проявляється у способах і характері дій та вчинків, впливає на внутрішні стимули розвитку потреби до самоосвіти та самовдосконалення вихователя, і тісно пов'язаний з високим рівнем творчості в професійній сфері.

Таблиця 1

**Етапи технології педагогічної підтримки дітей
в період адаптації їх до ДНЗ**

Етапи педагогічної підтримки	Компоненти	Напрями роботи
Підготовчий етап	Мотиваційний	Формування мотиваційної готовності до здійснення педагогічної підтримки
Інформаційний етап	Когнітивний	Оволодіння теоретичними знаннями з питань педагогічної підтримки
Діяльнісний етап	Діагностико-проектувальний	Визначення груп дітей за ступенем адаптації; робота з батьками; створення розвивального середовища; здійснення педагогічної підтримки
Аналітичний етап	Рефлексивний	Аналіз результатів педагогічної підтримки, самоаналіз ступеня реалізації педагогічної підтримки

Таким чином, важливою складовою ефективного впровадження педагогічної підтримки груп дітей, які адаптуються до дошкільного навчального закладу, є управлінський аспект, що включає:

– підготовку педагогічних кадрів, що передбачає проведення циклу лекцій, семінарів, майстер-класів, круглих кіл. Основним завданням їх проведення є ознайомлення педагогів з проблемою адаптації дітей ранньо-

го віку до ДНЗ, формування вмінь використовувати елементи різних інноваційних здоров'язберігаючих технологій, збагачення арсеналу адаптаційних засобів ігровими техніками тощо;

- планування, що здійснюється засобами комплексної програми;
- моніторинг впровадження технології, що передбачає відслідковування результатів на кожному етапі технології.

У якості кінцевого результату впровадження педагогічної підтримки передбачається достатній рівень адаптованості дітей до умов дошкільного навчального закладу: діти задовольняють свої потреби у різних видах діяльності, активно приймають участь у всіх режимних моментах та активні під час занять, проявляють зацікавленість довколишнім, активні у спілкуванні з однолітками та вихователем, у них сформовані соціальні навички, вони спокійні, урівноважені, контролюють свої емоції та настрої, часто усміхаються тощо.

Висновки. Отже, педагогічна підтримка дітей в період адаптації їх до дошкільного навчального закладу – складний і багатоаспектний педагогічний феномен, сутність якого полягає в гуманістичній культурі виховання та від переходу орієнтації “вплив” на дитину до “взаємодії” з нею. Чіткої наукової теорії концепції педагогічної підтримки в сучасному науковому просторі не сформовано. Існує декілька підходів до визначення цього поняття, однак, вони не протистоять, а доповнюють один одного. З точки зору технологічного підходу, педагогічна підтримка дітей, які адаптуються до дошкільного навчального закладу представляє собою діяльність вихователя, спрямовану на виявлення та подолання труднощів адаптаційного процесу з використанням специфічних методів, прийомів взаємодії педагога і дитини та орієнтацію її на розвиток, саморозвиток індивідуальності, на самовизнання, її самореалізацію.

Погоджуючись з думкою Т. Макеєвої, ми розглядаємо педагогічну підтримку як інноваційну сферу діяльності педагога, що вимагає від нього чималих зусиль, сформованості професійної компетентності і творчого підходу до власної діяльності [2, с. 29]. Він має активізувати процеси самовиховання та саморозвитку; ознайомлюватися з новими ідеями, оволодівати новими освітніми технологіями, які сприятимуть покращенню перебігу адаптації; створювати умови для всебічного розвитку особистості дитини; розповсюджувати інформаційно-комунікативні технології, що сприяють взаємодії та взаєморозумінню між усіма суб'єктами освітнього простору; зміцнювати спільні дії в галузі розвитку та виховання дитини через співпрацю з усіма учасниками навчально-виховного процесу [4, с. 4].

Список використаної літератури

1. Бадер О. С. Сутність і зміст педагогічної підтримки соціалізації дітей-сиріт дошкільного віку в умовах дитячих будинків [Електронний ресурс] / О. С. Бадер. – Режим доступу: // <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11bsoudb.pdf>
2. Макеєва Т. В. Педагогическая поддержка ребенка в учреждении дополнительного образования / Т. В. Макеєва // Педагогика. – 2008. – № 3 (56). – С. 28-31.

3. Педагогическая поддержка ребенка в образовании: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Н. Н. Михайлова, С. М. Юсфин, Е. А. Александрова и др.]; под ред. В. А. Сластенина, И. А. Колесниковой; [науч. ред. Н. Б. Крылова]. – М. : Издательский центр “Академия”, 2006. – 288 с.

4. Піроженко Т. Компетентісний дорослий поряд з дитиною / Тамара Піроженко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. – № 2. – С. 4-5.

5. Сорока Г. Управління педагогічною підтримкою / Г. Сорока // Директор школи. – 2001. – №34(178). – С.11–14.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2015.

Бурсова С. С. Управленческий аспект педагогической поддержки детей в условиях адаптации их к дошкольному образовательному учреждению

Статья посвящена проблеме педагогической поддержки детей, которые адаптируются к дошкольному образовательному учреждению. В ней отражена сущность управленческого аспекта педагогической поддержки. А именно: охарактеризованы этапы осуществления педагогической поддержки в период адаптации детей к ДОО; выявлены основные компоненты данных этапов. Автор раскрывает особенности работы субъектов учебно-воспитательного процесса и методы их работы, необходимые для эффективной реализации педагогической поддержки детей в адаптационный период.

Ключевые слова: педагогическая поддержка, этапы педагогической поддержки, технология, адаптация к дошкольному образовательному учреждению, дети раннего возраста.

Bursova S. Managerial Aspects of Pedagogical Support of the Children in Conditions of their Adaptation for Pre-School Establishments

The administrative aspect of implementation of the technology of pedagogical children support who are adapting to the pre-school establishments is discussed in the article. It includes the training of the teacher staff that involves the holding of cycle of lectures, seminars, workshops, round tables; the planning that provide through a comprehensive program; the monitoring of technology introduction that provides the results tracking at every stage of technology.

The implementation of pedagogical support in the educational process of the kindergarten should be gradual. Thus, the author developed the technology pedagogical support that consists of four stages. The first stage is preparatory. It foresees the creation of motivational readiness for the introduction of pedagogical support in the group of young children. The second stage is the informational. The basis of it is to develop a system of professional knowledge, professional skills and proficiencies. At the third, activity stage, the groups of children are determined according to an adaptation degree, the work with parents is held, the developmental environment is created and pedagogical support is provided. The analytical stage is the latest in this technology of pedagogical support. During this stage the analysis of pedagogical support and introspection of degree of pedagogical support realization is implemented.

Also the author exposed the content of pedagogical support. The pedagogical support of children that adapted to the pre-school establishments provides the teacher's activity aiming at identifying and overcoming difficulties of an adaptation process with the using of specific methods, techniques of interaction between teacher and child and its orientation on development, on self-development of identity and on self-recognition and self-realization.

Key words: pedagogical support, the stages of pedagogical support, technology, adaptation to a pre-school establishment.